

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО

Ігнатенко Сузанна Олександрівна

УДК: 378.937 +378.126 + 370.12

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ
МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
ХМЕЛЮК РАЇСА ІЛЛІВНА,
Південноукраїнський державний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського,
професор кафедри педагогіки

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
ЦОКУР ОЛЬГА СТЕПАНІВНА,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, завідувач
кафедри педагогіки

– кандидат педагогічних наук, доцент
НАТОЧІЙ АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ,
Миколаївський державний університет імені В.О.Сухомлинського,
доцент кафедри педагогіки

Провідна установа – Криворізький державний педагогічний університет, кафедра педагогіки,
Міністерство освіти і науки України, м.Кривий Ріг.

Захист дисертації відбудеться 12 квітня 2007 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Нищинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий 2 березня 2007 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.С.Трифорова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті щодо необхідності виховання людини демократичного світогляду, гуманістичної культури особистості, здатної протистояти бездуховності, з повагою ставитися до традицій народів світу, їхніх культурних надбань. На жаль, сьогодні має місце знецінення моральних принципів, зміщення цінностей, одностороння соціальна орієнтація підростаючого покоління на споживання, а не на духовні цінності, недостатня гуманізація навчально-виховного процесу підготовки вчителів до морального виховання учнів.

Відомо, що одним із найважливіших у становленні людини є період шкільного життя. Саме в цей час закладаються основи особистості людини, формуються і закріплюються практично всі властивості та якості її характеру, ставлення до суспільства і самої себе. На це й націлені всі шкільні предмети, зокрема фізична культура. Проте, незважаючи на значні можливості, процес фізичного виховання у школі акцентований переважно на розвиток рухових якостей учнів, завдання ж морального й духовного виховання, по суті, ігноруються. Від учителя насамперед вимагають високої фізичної підготовленості підопічних, виконання ними встановлених нормативів. До того ж ідеологія фізичного виховання школярів здебільшого перенесена із спортивної практики з її спрямованістю на вольові аспекти, дух боротьби, суперництва. Все це, звісно, важливо, але неможливо виховати всебічно розвинену особистість поза загальнолюдськими моральними цінностями.

Проблема формування готовності майбутніх учителів до різноманітних видів діяльності була предметом дослідження багатьох учених (А.Алексюк, І.Богданова, А.Богущ, О.Головацька, С.Гончаренко, І.Зязюн, Д.Іванова, Е.Карпова, О.Кіліченко, Н.Кічук, І.Ковальчук, З.Курлянд, А.Линенко, В.Мирошніченко, Г.Нагорна, Р.Хмельюк, О.Цокур, О.Яцій та ін.).

Питанням фізичного виховання у школі були присвячені праці Я.Бельського, В.Білак, А.Виндюка, С.Корнієнко, В.Наумчука, В.Попової, І.Чорнобай, В.Ялович та ін. Однак проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей молодших школярів не була ще предметом наукових досліджень.

Відтак, протиріччя, що виникло між соціально-педагогічними потребами у здійсненні морального виховання молодших школярів і недостатнім рівнем підготовки вчителя до нього зумовило вибір теми дисертаційного дослідження: „Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно наукової теми кафедри педагогіки «Дослідження педагогічних засад підготовки вчителя національної школи» (№ 0100U000958), що входить до плану науково-дослідної роботи

Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Автором досліджувалася проблема підготовки вчителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів.

Тема дисертації була затверджена Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (протокол № 8 від 28 березня 2002 року) і заочно узгоджена в координаційній раді при АПН України (протокол № 7 від 17 жовтня 2002 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виховання моральних якостей молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати педагогічну сутність і структуру феномена «готовність майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів»; уточнити поняття «мораль», «моральна вихованість», «моральні якості», «професійно-моральна культура вчителів».
2. Розкрити вікові особливості формування моральних якостей у молодших школярів.
3. Виявити критерії, показники їх прояву, охарактеризувати рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до виховання моральних якостей в учнів молодших класів.
4. Визначити педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей молодших школярів.
5. Розробити й експериментально апробувати модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей молодших школярів.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка вчителя фізичного виховання.

Предмет дослідження – процес підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів.

Гіпотеза дослідження – процес підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів буде більш ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів;
- сформованість професійно-моральної культури майбутніх учителів фізичного виховання;
- використання активних методів навчання.

Методологічними засадами дослідження виступили: діалектична теорія щодо взаємозв'язку, взаємозумовленості і цілісності явищ об'єктивної дійсності, принципи єдності теорії і практики, що забезпечують об'єктивність теоретичного й емпіричного вивчення предметів

і явищ; положення психології і педагогіки про загальні та специфічні закономірності формування і розвитку моральних якостей. Конкретна методологія ґрунтувалася на ідеях цілісності як принципу пояснення специфіки педагогічних явищ і процесів; системного підходу як засобу всебічного і багаторівневого їх аналізу; саморозвитку й самореалізації як механізмів оволодіння особистістю функціями професійної ролі.

Теоретичними джерелами дослідження стали наукові доробки з проблеми професійної діяльності майбутніх учителів (О.Абдуліна, І.Богданова, Ф.Гоноболін, І.Зимня, Е.Карпова, Н.Кічук, Н.Кузьміна, З.Курлянд, А.Линенко, В.Сластьонін, О.Цокур, Р.Хмелюк та ін.); розвитку педагогічних здібностей (Ф.Гоноболін, І.Зязюн, Л.Крамущенко, І.Кривонос, В.Крутецький, Н.Кузьміна, Р.Хмелюк та ін.), формування моральних якостей особистості (І.Бех, В.Буткевич, Б.Ведмеденко, Т.Гаврилова, А.Зосимовський, Л.Ігнатовський, В.Кисельов, Л.Кондрашова, С.Максименко, А.Петрова та ін.), особливостей виховання дітей молодшого шкільного віку (А.Амосова, О.Богданова, Т.Вершиніна, С.Коробко, О.Матвієнко, Г.Онищенко, Л.Пилипенко, С.Хоружий та ін.), професійно-педагогічної підготовки безпосередньо вчителів фізкультури (О.Абдуліна, Я.Бельський, Н.В.Кузьміна, П.Лесгафт, О.Петунін та ін.).

Методи дослідження: для розв'язання окреслених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури вітчизняних авторів з проблеми формування моральних якостей; узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних для побудови моделі та з'ясування умов підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів; вивчення й аналіз досвіду навчально-виховної роботи вищого педагогічного навчального закладу; узагальнення передового досвіду та методи емпіричного дослідження (анкетування, спостереження, бесіди, вивчення практичної діяльності студентів під час проходження шкільної педагогічної практики, самооцінка, психологічні методики, питальники тощо) для розробки і перевірки методики підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою перевірки дієвості моделі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів, моделювання педагогічних ситуацій, методи математичної статистики.

Базою дослідження виступив факультет фізичного виховання Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Експериментальним дослідженням було охоплено 325 студентів 2-3 курсів Інституту фізичної культури та реабілітації денної та заочної форм навчання. У формувальному експерименті взяли участь 125 студентів.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження: вперше визначено сутність і компонентну структуру готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування

моральних якостей молодших школярів; уточнено поняття «мораль», «моральна вихованість», «моральні якості», «професійно-моральна культура вчителів»; визначено критерії, показники, якісні характеристики рівнів зазначеної готовності; розроблено модель підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів і визначено педагогічні умови її реалізації. Подальшого розвитку дістала методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до морального виховання молодших школярів.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблено й експериментально апробовано методику діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. Матеріали дослідження знайшли практичне відображення в розробці й апробації спецкурсу «Основи формування моральних якостей молодших школярів засобами фізичної культури».

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (акт про впровадження № 1079 від 5 червня 2006 р.), Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів (акт про впровадження № 185а від 20 березня 2006 р.), Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (акт про впровадження від 20 січня 2005 р.), Білгород-Дністровського педагогічного училища Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (акт про впровадження № 168 від 17 травня 2006 р.), Кременчуцького навчально-консультаційного центру (акт про впровадження № 1-060420 від 20 квітня 2006 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечується методологією положення про моральну цілісність особистості, опорою на результати психолого-педагогічної науки, доцільним поєднанням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, адекватних його меті, завданням, предмету і гіпотезі; порівняльним аналізом даних, одержаних за допомогою різноманітних методів дослідження, що мають репрезентативний характер.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та результати дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях: «Вопросы реабилитации» (Одеса, 2000), «Адаптаційні можливості дітей та молоді» (Одеса, 2000, 2004), «Проблеми реабілітації» (Одеса, 2005), обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та щорічних аспірантських семінарах Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського.

Основні результати дослідження викладено в 15 публікаціях автора, з них 9 – у фахових виданнях України, 4 – у співавторстві.

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає у визначенні педагогічних умов, що сприяють формуванню готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 167 сторінок. У тексті вміщено 17 таблиць, 7 діаграм, 1 схему, що займають 1 сторінку основного тексту. У списку використаних джерел 286 найменувань. Додатки викладено на 41 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження, розглянуто його методологічні і теоретичні засади, висвітлено методи роботи, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дисертаційної роботи, подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів»** проаналізовано стан досліджуваної проблеми у вітчизняній літературі; визначено сутність і структуру феномена «готовність майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів»; уточнено поняття «мораль», «моральна вихованість», «моральні якості», «професійно-моральна культура вчителів»; розкрито вікові особливості формування моральних якостей в молодших школярів; визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей молодших школярів.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури дійшли висновку, що професійно-педагогічна підготовка на сучасному етапі спрямована на формування не лише професійно значущих знань, умінь і навичок, але й на формування морально-професійних цінностей, настанов, компетентності майбутніх фахівців, які, безумовно, є надзвичайно важливими в будь-якій професійній діяльності.

Проблема формування готовності саме вчителів до різних видів діяльності привертає постійну увагу і є предметом дослідження багатьох українських і російських учених, починаючи з 70-х років ХХ ст. Так, готовність до професійної діяльності вчителів розглядали: А.Алексюк, І.Богданова, А.Богущ, О.Бойко, О.Гловацька, С.Гончаренко, І.Зязюн, Е.Карпова, С.Кашин, Н.Кічук, І.Ковальчук, Л.Кондрашова, З.Курлянд, А.Линенко, В.Мирошніченко, Г.Нагорна, В.Сластьонін, Н.Філіпченко, Р.Хмелюк, О.Цокур та ін.

Професійна підготовка вчителів фізичного виховання до різних видів діяльності була предметом розвідок науковців, зокрема вченими досліджено: професійну підготовку вчителів

фізичної культури на підставі культурологічного підходу (Ф.Собянін); професійно-творчий розвиток особистості у процесі підготовки спеціаліста фізичної культури і спорту (С.Бегідова), теоретико-методологічні засади фізичної культури (Ю.Ніколаєв), формування професіоналізму випускників педагогічних коледжів з орієнтацією на підсилення підготовки вчителя фізичної культури (П.Шоцький); формування вмінь самостійного оволодіння молодшими школярами цінностями фізичної культури (Т.Лопатик); професійне виховання майбутніх спеціалістів фізичної культури (А.Кузьмін); формування педагогічної позиції спеціаліста з фізичної культури у процесі їхньої підготовки у ВНЗ (О.Конєва); формування готовності студентів факультетів фізичної культури до творчого навчання рухових дій (Г.Драндров); роль народних рухливих ігор у фізичному вихованні дітей (С.Аслаханов, Н.Башавець, О.Бік, Л.Волков, В.Левків, Є.Приступа, Є.Сагандиков, Т.Самотулка тощо); методику виховання фізичних здібностей учнів (А.Вольчинський, А.Гужаловський, Г.Кахідзе) і т. ін.

Специфічною особливістю роботи вчителя фізичного виховання є рухова діяльність, що визначається змістом самого предмета як уроків фізичної культури, так і позакласних спортивно-масових заходів. Зміст навчально-рухової діяльності включає ситуації, які можна використовувати для виховання почуття поваги до слабкого, почуття обов'язку і відданості, почуття відповідальності, власної гідності, гордості, совісті, сором'язливості тощо.

Аналіз наукового фонду з досліджуваної проблеми дозволив визначити, що професійно-педагогічна підготовка безпосередньо вчителів фізкультури – це сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу працювати вчителем у школі, а також формування психологічних і моральних якостей особистості вчителя фізичного виховання, важливих для визначення характеру мети і завдань його педагогічної діяльності. Професійна діяльність учителя фізичної культури спрямована насамперед на формування фізично досконалих, соціально активних, морально усталених, відданих Україні громадян.

Моральну вихованість особистості, на нашу думку, становить наявність сукупності сформованих моральних якостей особистості, що обумовлюють її поведінку, розкривають ставлення людини до суспільства, праці, людей та самої себе. З огляду на це, моральні якості – це усталені риси характеру особистості, що визначають її відносини з людьми, характеризують ставлення до себе й довкілля, а також є усвідомленими і внутрішньо прийнятими нею правилами поведінки в суспільному житті. Моральні якості формуються на ґрунті та у зв'язку з іншими результатами діяльності особистості, які розкривають ставлення людини до суспільства, праці, відбивають гуманне ставлення до самої себе. Вступаючи у взаємодію, вони породжують нові властивості, які уособлюються з вихованістю особистості. Звідси випливає, що вихованість особистості визначається не окремими якостями, а їх сукупністю, моральним змістом, спрямованістю, рівнем розвитку.

У молодшому шкільному віці, зважаючи на те, що дитина тільки вчиться орієнтуватися в новому для себе оточенні та умовах навчання, доцільно сформувати насамперед такі моральні якості, як: колективізм, дисциплінованість, воля, мужність, чесність, чутливість на всіх уроках, зокрема фізичної культури. Одним із завдань вищої школи є підготовка майбутніх учителів до формування зазначених якостей у школярів.

Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів відбувається в динаміці, а готовність є результатом цієї підготовки. З огляду на це, готовність майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів ми розглядаємо як інтегровану професійну якість особистості фахівця, що містить мотиви, знання, вміння, навички, настанови та морально-ціннісні орієнтації, які дозволяють продуктивно здійснювати моральне виховання дітей під час занять фізичною культурою.

У структурі загальної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей у молодших школярів нами було виокремлено мотиваційний, емоційно-вольовий, комунікативно-організаційний, когнітивний та контрольний оцінний компоненти. Зауважимо, що всі виокремлені нами компоненти готовності є взаємопов'язаними і взаємообумовленими. У цьому зв'язку процес підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів під час навчання у вищому навчальному закладі повинен відбуватися комплексно, з урахуванням зазначених компонентів готовності. Для здійснення такого процесу необхідне впровадження відповідних педагогічних умов.

Так, однією з педагогічних умов визначено забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. Мотив спонукає людину ставити і досягати різні цілі, виконувати відповідні дії, дає змогу відповідати на запитання: чому ми виконуємо ті чи інші дії та здійснюємо ті чи інші вчинки (Н.Тализіна). Моральні настанови особистості майбутнього вчителя є своєрідним утворювальним початком моральності, адже саме від їх становлення й розвитку залежить його світоглядна позиція, багатогранне ставлення до свого професійного обов'язку. Проте, проблема моральної настанови не може вирішуватися без внутрішнього сприйняття й осмислення студентами її значущості, впливу на подальше життя молодшого школяра.

Врахування специфіки мотивації студентів дозволяє коригувати навчальний процес з метою надання йому особистісного змісту. Мотив, його спрямованість і характер зумовлюються різноманітними потребами майбутніх учителів фізичного виховання. Внутрішня позитивна мотивація зіставляється з обставинами відповідно до пізнавальних інтересів і потреб, професійних настанов і моральних орієнтацій, і в такий спосіб перетворюється в особистісно значущу. Без

цього, вважаємо, майбутні вчителі фізичної культури не зможуть формувати відповідні моральні якості в учнів молодших класів.

Наступна педагогічна умова – сформованість професійно-моральної культури майбутніх учителів фізичного виховання. Під професійно-моральною культурою вчителя розуміємо сукупність професійних і моральних знань, умінь і настанов педагога, яку він виявляє у професійній діяльності, спрямовану на формування й розвиток моральних якостей учнів, сприяє встановленню позитивних взаємовідносин у колективі учнів і колег.

Отже, формування й розвиток професійно-моральної культури особистості майбутнього вчителя фізичного виховання під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі насамперед передбачає їхній моральний розвиток, тобто оволодіння студентами загальнолюдськими нормами моралі, формування внутрішньої системи моральної поведінки, здатності здійснювати моральний вибір, вимірювати моральними критеріями свої вчинки і поведінку в професійній діяльності з формування моральних якостей молодших школярів під час проведення занять з фізичної культури.

На наш погляд, у процесі навчання у вищому педагогічному навчальному закладі майбутні вчителі фізичного виховання повинні опанувати загальнолюдськими нормами моралі, сформувати внутрішню систему моральних регуляторів поведінки як особисті (совість, честь, власне достоїнство тощо), так і суто професійні (відповідальність, тактовність, повага до дитини, почуття обов'язку та ін.), що є основою професійно-моральної культури особистості педагога.

Наступною педагогічною умовою ефективної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів стало використання активних методів навчання, які дозволяють задіяти кожного студента, всіх учасників у таких ситуаціях, що виховують динамізм, зміну педагогічних дій та їх нестабільність, а нестабільність вимагає від особистості постійного вибору, потреби в самотворенні, самобудуванні, у зміні самої себе. Застосування активних методів навчання розвиває вміння у студентів системно аналізувати навчально-виховний процес, вирішувати професійні ситуації або моральні дилеми. Побудований у такий спосіб навчально-виховний процес вимагає від студентів застосування більш широкого кола знань порівняно з відповіддю на конкретні запитання, предметної уяви щодо змісту й характеру тих навчально-виховних завдань, які розв'язуватимуться майбутніми вчителями фізичної культури в умовах школи.

Зазначені педагогічні умови є взаємообумовленими і взаємозалежними, що впливають на формування та розвиток виокремлених компонентів структури готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів.

У другому розділі **«Дослідно-експериментальна робота з формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до виховання моральних якостей молодших школярів»** визначено

критерії, показники і рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів; розроблено й експериментально апробовано методику діагностики зазначеної готовності та модель її формування; подано результати діагностувального й формувального етапів педагогічного експерименту.

На констатувальному етапі експерименту насамперед було визначено критерії та їх ознаки, рівневу характеристику готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей у молодших школярів. Зазначимо, що наявність у структурі професійної діяльності вчителя фізичної культури того чи іншого компонента вважалося критерієм сформованості рівня готовності до формування моральних якостей молодших школярів. Відтак, критеріями рівня сформованості та їх ознаками виступили:

Мотиваційний критерій: наявність об'єктивного уявлення про спеціальність учителя фізичного виховання, професійну спрямованість і мотивацію діяльності з формування моральних якостей молодших школярів; настанови на дотримання загальнолюдських цінностей, принципів загальнолюдської моралі; позитивного ставлення до розвитку власних моральних якостей, необхідних у майбутній професії, навчання їх культури моральної поведінки; налаштованості майбутніх учителів фізичної культури на здобуття знань про суспільно значущі моральні ідеали, погляди, норми, вимоги тощо; позитивного ставлення до оволодіння способами та прийомами професійної діяльності вчителя фізичної культури, необхідними знаннями, вміннями, навичками; настанови працювати за обраною спеціальністю, інтересу до взаємодії з учасниками педагогічного процесу.

Емоційно-вольовий критерій: уміння регулювати свій емоційний стан (відсутність емоційної напруженості, страху перед дітьми); управляти собою під час виконання своїх професійних обов'язків, що передбачають формування моральних якостей молодших школярів під час занять фізичною культурою; наявність позитивної емоційної налаштованості на виконання фізичних вправ і пошук виходу із ситуацій підвищеної складності, особливо тих, що містять елементи ризику, потребують морального вибору, що сприяє формуванню моральних якостей у школярів; позитивного емоційного ставлення у відносинах з іншими людьми і самим собою; позитивної настанови на професійну діяльність, пов'язану з формуванням моральних якостей школярів, наявність інтересу, потреби займатися нею; наявність у студентів моральних почуттів, оцінок, переконань, ставлень і свідомих вчинків; усвідомлення своїх особливостей і можливостей, здібності до саморегуляції.

Комунікативно-організаційний критерій: уміння налагоджувати взаємовідносини з учнями й колегами у процесі професійної діяльності, спілкуватися з учнями молодшого шкільного віку, їхніми батьками; залучати учнів до організованої колективної діяльності, що сприяє формуванню таких моральних якостей, як дисциплінованість, взаємодопомога, культура поведінки, мужність, співчуття; вміння виражати і відстоювати свою думку, сперечатися, вислуховувати думки інших;

планувати й організувати свою діяльність на уроках фізичної культури з формування моральних якостей молодших школярів; діагностувати рівень розвитку моральних якостей молодших школярів, організацію навчально-виховної діяльності як на уроках фізичної культури, так і в позакласних спортивно-масових заходах, що сприяє формуванню моральних якостей молодших школярів.

Когнітивний критерій: наявність знань з теорії і методики організації занять з фізичного виховання як соціальної системи; методики розвитку рухових якостей молодших школярів, способів їх діагностики та коригування; психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку; форм і засобів формування й корекції моральних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор, змагань, організації спільної роботи колективу дітей; наявність знань про критерії і показники їхньої моральної вихованості; основних норм дозування фізичного навантаження в ході занять фізичною культурою з молодшими школярами; основних вимог і дотримання професійної етики, вміння вирішувати професійно-моральні проблеми та ситуації, що сприяють формуванню моральних якостей молодших школярів.

Контрольно-оцінний критерій: уміння майбутніми вчителями правильно визначати й оцінювати досягнуті результати щодо рівня розвитку фізичних і моральних якостей дітей, володіння ними методами психолого-педагогічної оцінки, навичками вербального впливу на особистість молодшого школяра на уроках з фізичної культури; вміння контролювати, оцінювати і вносити корективи в педагогічний процес щодо розвитку моральних якостей школярів засобами фізичного виховання; аналізувати педагогічні ситуації, що потребують морального вибору, і спрямовані на формування моральних якостей молодших школярів; об'єктивно оцінювати перебіг процесу формування моральної свідомості та самосвідомості, свідомої дисципліни, обов'язку і відповідальності; наявність стійкої схильності до самоаналізу й самооцінки своїх професійних дій, пов'язаних з формуванням моральних якостей молодших школярів.

Для діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей молодших школярів було розроблено бальні показники ознак означеної готовності: 5 балів – ознака виражена яскраво; 4 бали – ознака виражена достатньо; 3 бали – ознака виражена середньо; 2 бали – ознака виражена слабко; 1 бал – ознака виражена надзвичайно слабко. Середній бал за сукупністю ознак визначав рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. Відповідно до цього нами було виявлено 4 рівні сформованості зазначеної готовності: 1 – 2,4 бали – низький рівень; 2,5 – 3,4 бали – середній рівень; 3,5 – 4,4 бали – достатній рівень; 4,5 – 5 балів – високий рівень.

Результати констатувального експерименту за визначеними критеріями дозволили дійти висновку, що сформованість готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів перебуває здебільшого на низькому (45 %) і середньому

(36,8 %) рівнях. Це засвідчує, що проблемі підготовки студентів до формування моральних якостей молодших школярів під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі не приділяється достатньої уваги.

На формувальному етапі експерименту було розроблено модель підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів, що передбачала реалізацію в комплексі визначених педагогічних умов на кожному занятті в експериментальних групах. У процесі навчання використовувалися такі засоби, як: ігрова діяльність (рольові, ділові ігри), виконання творчих робіт (твори, ессе, тези доповідей), розв'язання педагогічних ситуацій, проходження педагогічної практики.

Нами було розроблено спецкурс «Основи формування моральних якостей молодших школярів засобами фізичної культури», який упроваджувався в межах дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» для студентів експериментальної групи на других курсах. Зауважимо, що в контрольних групах заняття проводилися за традиційною – лекційною формою навчання, спецкурс не викладався.

Програма курсу розрахована на 27 годин, з них: 6 годин – лекції; 12 годин – практичні заняття; 1 година – самостійна робота студентів, 8 годин індивідуальна робота студентів.

Метою спецкурсу була підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. У процесі вивчення спецкурсу студентів знайомили із загальнолюдськими гуманістичними ідеалами, цивілізованими нормами стосунків людей, ставлення до народу, Вітчизни, самих себе; відповідальністю за свої вчинки перед усім людством, моральними якостями особистості людини; культурою педагогічної праці, професійно-моральною культурою вчителя фізичного виховання; професійними та моральними знаннями педагога, що необхідні у професійній діяльності, спрямованій на формування й розвиток моральних якостей учнів; необхідністю урахування вікових особливостей молодшого шкільного віку в організації виховного процесу на уроках фізичного виховання та в позанавчальний час, спрямованого на формування моральних якостей учнів; завданнями вчителя фізичного виховання щодо роботи з дітьми молодшого шкільного віку; особливостями виховної роботи засобами фізичної культури з дітьми молодшого шкільного віку, що сприяють формуванню в них моральних якостей; необхідними вміннями і навичками з планування, підготовки й проведення організації різноманітних рухливих ігор, спортивних змагань, спрямованих на формування моральних якостей молодших школярів.

Зазначимо, що на кожному занятті комплексно впроваджувалися визначені педагогічні умови. Лекції будувалися за принципом полілогу, що дозволило нам залучити до їх проведення більшість студентів. Ми прагнули того, щоб вони не лише записували матеріал лекції, а й намагалися самі визначити запропоновані поняття і категорії моралі, спробували виявити їх сутність. Як засвідчили результати експерименту, це значно сприяло активізації пізнавальної

діяльності студентів, усвідомленню ними значущості формування й розвитку моральних якостей, розвитку позитивної мотивації до формування моральних якостей у молодших школярів засобами фізичної культури.

Професійно-моральна культура формувалася на практичних заняттях, на яких відбувалося: діагностика і корекція професійно-моральної позиції студентів як підґрунтя становлення моральної культури майбутніх спеціалістів; включення студентів у діяльність, що забезпечує вирішення професійно-моральних проблем, засвоєння професійно-моральних норм, принципів, зразків поведінки, моральних цінностей педагогічної діяльності; створення оптимального психологічного клімату в студентському колективі, що забезпечує формування в кожного студента почуття відповідальності за виконання своїх професійно-моральних обов'язків; формування настанови на професійно-моральне самовиховання.

Так, наприклад, під час лекційних занять студенти дійшли висновку, що від особистості вчителя фізичного виховання, від його поведінки значно залежить формування моральних якостей молодших школярів під час проведення шкільних та позашкільних спортивних заходів, які повинні будуватися на підставі гуманізму, професійної етики, питань відповідності змісту морального виховання характеру суспільної моралі як важливої об'єктивно існуючої закономірності виховного процесу, тому що вона є частиною загальної соціальної проблеми взаємовідносин між людьми і визначається суспільними відносинами.

На практичних заняттях студенти обговорювали ті питання, що їх хвилюють, застосували на практиці одержані теоретичні знання щодо формування моральних якостей як своїх власних, так і учнів. Зокрема, зі студентами проводилися диспут «Моральна людина – яка вона?», рольова гра «Прес-конференція з відомими вченими-педагогами», дискусія «Чи можливо формувати моральні якості молодших школярів засобами фізичної культури?», вирішувалися педагогічні ситуації та моральні дилеми, виконувалася індивідуальна робота (написання творів, есе, підготовка тез доповідей на тему морального виховання, добиралися рухливі ігри, що сприяють формуванню моральних якостей, розроблялися сценарії проведення спортивних свят для дітей молодших класів).

Практичному застосуванню набутих у ході викладання спецкурсу знань сприяла педагогічна практика на 3-му курсі, під час проходження якої студенти не тільки оволодівали навичками організації навчального процесу початкової школи, але й намагалися вирішувати завдання з формування моральних якостей молодших школярів на уроках фізичної культури, а також у позанавчальній фізкультурній діяльності.

Аналіз одержаних на прикінцевому етапі експерименту результатів дозволив констатувати, що в експериментальній групі показники за всіма визначеними нами компонентами значно змінилися (див. табл.).

Порівняльні результати рівнів прояву компонентів готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів за результатами формувального експерименту

(у %)

Компоненти		Високий рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Низький рівень	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Когнітивний	конст.	1,6	3,5	11,2	14,5	34,4	33,5	52,8	48,5
	прикін.	22,4	4,5	50,4	18,0	14,9	38,5	12,3	39,0
Комунікативно-організаційний	конст.	4,8	5,5	13,6	15,0	38,4	34,5	43,2	45,0
	прикін.	26,4	6,5	55,2	20,0	12,7	40,0	5,7	33,5
Мотиваційний	конст.	3,2	4,0	12,8	14,0	36,0	36,5	48,0	45,5
	прикін.	23,2	6,0	52,0	18,5	16,8	40,5	8,0	35,0
Емоційно-вольовий	конст.	6,4	7,0	16,8	16,0	40,0	35,5	36,8	41,5
	прикін.	27,2	7,5	53,6	19,0	16,2	41,5	3,0	32,0
Контрольно-оцінний	конст.	4,0	5,0	14,6	15,5	35,2	35,0	46,2	44,5
	прикін.	24,8	5,5	52,8	19,5	11,4	39,5	11,0	35,5

Як видно з таблиці, за результатами прикінцевого етапу високого рівня досягли: за когнітивним компонентом 22,4% студентів ЕГ та 4,5% КГ (було – 1,6% ЕГ і 3,5% КГ), за комунікативно-організаційним компонентом – 26,4% респондентів ЕГ і 6,5% КГ (було – 4,8% ЕГ та 5,5% КГ), за мотиваційним компонентом – 23,2% студентів ЕГ і 6% КГ (було – 3,2% ЕГ та 4% КГ), за емоційно-вольовим компонентом – 27,2% ЕГ і 7,5% КГ (було – 6,4% ЕГ та 7% КГ), за контрольно-оцінним компонентом – 24,8% і 5,5% КГ (було – 4% ЕГ та 5% КГ).

На достатньому рівні було зафіксовано такі результати: за когнітивним компонентом 50,4% студентів ЕГ та 18,0% КГ (було – 11,2% ЕГ і 14,5% КГ), за комунікативно-організаційним компонентом – 55,2% респондентів ЕГ і 20% КГ (було – 13,6% ЕГ та 15% КГ), за мотиваційним компонентом – 52% студентів ЕГ і 18,5% КГ (було – 12,8% ЕГ та 14% КГ), за емоційно-вольовим компонентом – 53,6% ЕГ і 19% КГ (було – 16,8% ЕГ та 16% КГ), за контрольно-оцінним компонентом – 52,8% і 19,5% КГ (було – 14,6% ЕГ та 15,5% КГ).

На середньому рівні після формувального етапу було виявлено такі показники: за когнітивним компонентом 14,9% студентів ЕГ та 38,5% КГ (було – 34,4% ЕГ і 33,5% КГ), за комунікативно-організаційним компонентом – 12,7% респондентів ЕГ і 40% КГ (було – 38,4% ЕГ

та 34,5% КГ), за мотиваційним компонентом –16,8% студентів ЕГ і 40,5% КГ (було – 36% ЕГ та 36,5% КГ), за емоційно-вольовим компонентом – 16,2% ЕГ і 41,5% КГ (було – 40% ЕГ та 35,5% КГ), за контрольно-оцінним компонентом – 11,4% і 39,5% КГ (було – 35,2% ЕГ та 35% КГ).

На низькому рівні було зафіксовано такі результати: за когнітивним компонентом 12,3% студентів ЕГ та 39,0% КГ (було – 52,8% ЕГ і 48,5% КГ), за комунікативно-організаційним компонентом – 5,7% респондентів ЕГ і 33,5% КГ (було – 43,2% ЕГ та 45% КГ), за мотиваційним компонентом –8% студентів ЕГ і 35% КГ (було – 48% ЕГ та 45,5% КГ), за емоційно-вольовим компонентом – 3% ЕГ і 32% КГ (було – 36,8% ЕГ та 41,5% КГ), за контрольно-оцінним компонентом – 11% і 35,5% КГ (було – 46,2% ЕГ та 44,5% КГ).

Аналіз середньоарифметичних даних за результатами прикінцевого етапу експерименту засвідчив, що після проведення експериментальної роботи з майбутніми вчителями фізичного виховання щодо формування в них готовності до формування моральних якостей молодших школярів показники значно змінилися. Так, сформованість готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів в експериментальній групі на високому рівні зафіксовано 24,8% студентів (у контрольній групі – 6 %), на достатньому рівні – 52,8% майбутніх учителів (у контрольній – 19%), на середньому рівні – 14,4% студентів (у контрольній групі – 40%), на низькому рівні – 8% майбутніх фахівців (у контрольній групі – 35%).

Для більш якісного аналізу одержаних унаслідок дослідження даних було визначено λ – критерій Колмагорова-Смирнова. Розрахунки засвідчили, що для рівня статистичної значущості ($p = 0,999$, $\lambda_{кр} = 2,4$) ми одержали $\lambda_{емп}$, що дорівнює 4,613. Емпіричний розподіл більший за $\lambda_{кр}$, отже, одержані результати після формувального експерименту є статистично значущими.

З огляду на зазначене, дійшли висновку, що цілеспрямована, спеціально організована робота зі студентами значно вплинула на формування готовності в майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів у ході занять фізичною культурою.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації розроблено й науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів й досліджено педагогічні умови її реалізації.

1. Під готовністю майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів ми розуміємо інтегровану професійну якість особистості фахівця, що містить мотиви, знання, вміння, навички, настанови та морально-ціннісні орієнтації, які дозволяють продуктивно здійснювати моральне виховання дітей під час занять фізичною культурою. У структурі загальної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей у молодших школярів нами було виокремлено мотиваційний, емоційно-вольовий,

комунікативно-організаційний, когнітивний та контрольньо-оцінний компоненти, які є взаємопов'язаними і взаємообумовленими.

2. Моральні якості – це усталені риси характеру особистості, що визначають її відносини з людьми, характеризують ставлення до себе й довкілля, а також є усвідомленими і внутрішньо прийнятими нею правилами поведінки в суспільному житті. Наявність сукупності сформованих моральних якостей особистості, що обумовлюють її поведінку, розкривають ставлення людини до суспільства, праці, людей та самої себе, визначають моральну вихованість особистості.

3. Педагогічними умовами формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів під час підготовки у вищому навчальному закладі, є: забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів фізичного виховання до професійної діяльності, сформованість професійно-моральної культури майбутніх учителів фізичного виховання, використання активних методів навчання.

4. Результати констатувального експерименту засвідчили, що сформованість готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів знаходиться переважно на низькому (45,5% в ЕГ і 45 % у КГ) та середньому (36,8 % в ЕГ і 35% у КГ) рівнях.

5. У дисертації було розроблено модель підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів, що передбачала реалізацію в комплексі визначених педагогічних умов під час вивчення спецкурсу, на якому використовувалися такі засоби, як-от: ігрова діяльність, виконання студентами індивідуальної роботи, розв'язання педагогічних ситуацій, проходження педагогічної практики. Із-поміж активних методів навчання застосовувалися переважно рольові та ділові ігри, дискусії, диспути, вирішення педагогічних ситуацій і моральних дилемм та ін.

6. За результатами прикінцевого етапу експерименту виявилось, що відтепер високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів спостерігався у 24,8% студентів ЕГ та 6 % КГ (було – 4% ЕГ, 5% КГ), на достатньому рівні знаходилися 52,8% респондентів ЕГ і 19%КГ (було – 13,8% ЕГ, 15% КГ), середній рівень засвідчили – 14,4% майбутніх учителів ЕГ та 40% КГ (було – 36,8 ЕГ, 35% КГ), на низькому рівні перебувало 8% респондентів ЕГ і 35%КГ (було – 45,4% ЕГ і 45 % КГ).

Проведене дослідження дає можливість вирішувати питання підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів у процесі навчання у вищих педагогічних навчальних закладах. Водночас його результати не вичерпують усієї повноти їх висвітлення і не претендують на всебічне розкриття означеної проблеми. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні особливостей підготовки майбутніх учителів

фізичного виховання до формування й розвитку моральних якостей учнів середньої і старшої школи.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях автора:

1. Ігнатенко С.О. Традиції української національної фізичної культури // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2001. – Вип. 3-4. – С.75-79.
2. Ігнатенко С.О. Моральні якості як складова частина моральної вихованості молодших школярів // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2002. – Вип. 6-7. – С.88-91.
3. Ігнатенко С.О. Діагностика сформованості рівня готовності майбутніх учителів фізичного виховання до використання національних ігор // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2002. – Вип. 6-7. – С.91-94.
4. Ігнатенко С.О. Народні рухливі ігри як засіб національного виховання молодших школярів // Наша школа. – 2002. – № 3. – С.43-46.
5. Ігнатенко С.О. Імітаційно-ігрове навчання як умова підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб.наук.пр. – Одеса, 2003. – Вип. 7-8. – С.37-44.
6. Ігнатенко С.О. Виховання дисциплінованості і колективізму молодших учнів на уроках фізичної культури // Наша школа. – 2003. – № 6. – С. 45-49.
7. Ігнатенко С.О. Виховні можливості рухливих ігор // Наша школа. – 2004. - № 1. – С. 63-65.
8. Ігнатенко С.О. Сутність і структура готовності майбутнього вчителя фізичного виховання до професійної діяльності з формування моральних якостей молодших школярів // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб.наук.пр. – Одеса, 2006. – Вип. 11-12. – С.163-168.
9. Ігнатенко С.О. Формування професійно-моральної культури майбутніх учителів фізичного виховання як педагогічна умова їхньої підготовки до формування моральних якостей молодших школярів // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського: Зб.наук.пр. – Одеса, 2006. – Вип. 11-12. – С.174-179.
10. Ігнатенко С., Божков А. Національні ігри України у фізичному вихованні студентів / Матер. міжн. наук.-практ. конф. – Одеса: ПДПУ ім.К.Д.Ушинського, 2000. – С. 48-49.

11. Ігнатенко С.О, Фідірко М.О. Національне виховання учнів засобами народних ігор / Матер.міжн.наук.-практ.конф. „Адаптаційні можливості дітей та молоді”. – Одеса: ПДПУ ім.К.Д.Ушинського, 2000. – С. 102-103.
12. Ігнатенко С.О. Моральне виховання учнів у процесі фізичного виховання // Матер. V наук.-практ.конф. „Адаптаційні можливості дітей та молоді”. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2004. – С. 99-101.
13. Ігнатенко С.О., Шаповаленко О.П. Особливості підготовки вчителів фізичної культури для роботи з дітьми молодшого шкільного віку / Матер.наук.-практ.конф. «Проблеми реабілітації». – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2005. – С. 96-97.
14. Ігнатенко С.О. Професійно-педагогічна підготовка студентів по курсу рухливих ігор з методикою навчання // Новое в науке и практике. – 2005. - № 2. – С. 45.
15. Ігнатенко С.О., Ханіна О.С. Морально-психологічна ефективність фізичної культури / Матер.наук.-практ.конф. «Проблеми реабілітації». – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2006. – С. 96-98.

АНОТАЦІЯ

Ігнатенко С.О. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського. – Одеса, 2007.

У дисертації вперше визначено сутність і компонентну структуру готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів; уточнено поняття «мораль», «моральна вихованість», «моральні якості», «професійно-моральна культура вчителів»; визначено критерії, показники, якісні характеристики рівнів зазначеної готовності; розроблено модель підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів і визначено педагогічні умови її реалізації; розроблено й експериментально апробовано методику діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. Матеріали дослідження знайшли практичне відображення в розробці й апробації спецкурсу «Основи формування моральних якостей молодших школярів засобами фізичної культури».

Ключові слова: готовність до формування моральних якостей молодших школярів, мораль, моральна вихованість, моральні якості, професійно-моральна культура вчителів, педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання.

АННОТАЦИЯ

Игнатенко С.А. Подготовка будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К.Д. Ушинского. – Одесса, 2007.

В первом разделе «Теоретические основы подготовки будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников» проанализировано состояние исследуемой проблемы в отечественной литературе; обоснованы сущность и структура феномена «готовность к формированию моральных качеств младших школьников»; уточнены понятия «мораль», «моральная воспитанность», «моральные качества», «профессионально-моральная культура учителей»; раскрыты возрастные особенности формирования моральных качеств у младших школьников; определены педагогические условия эффективной подготовки будущих учителей физической культуры к формированию моральных качеств младших школьников.

Профессионально-педагогическая подготовка учителей физкультуры – это совокупность знаний, умений и навыков, овладение которыми дает возможность работать учителем в школе, а также формирование психологических и моральных качеств личности учителя физического воспитания, необходимых для определения характера цели и задач его педагогической деятельности.

Готовность будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников рассматривается как интегрированное качество личности специалиста, которая включает мотивы, знания, умения, навыки, установки и морально-ценностные ориентации, которые позволяют продуктивно осуществлять моральное воспитание детей во время занятий физической культурой.

В структуре общей готовности будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников были выделены такие компоненты, как: мотивационный, эмоционально-волевой, коммуникативный, когнитивный, организационно-прогностический и контрольно-оценочный.

Педагогическими условиями, способствующими подготовке будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников, являются: обеспечение их положительной мотивации к профессиональной деятельности, сформированность профессионально-моральной культуры, а также использование активных методов обучения во время обучения в высшем педагогическом учебном заведении. Указанные педагогические условия

являются взаимообусловленными и взаимозависимыми.

Во втором разделе «Опытно-экспериментальная работа по формированию готовности будущих учителей физической культуры к воспитанию моральных качеств младших школьников» определены критерии, показатели и уровни сформированности готовности будущих учителей физического воспитания к воспитанию моральных качеств у младших школьников»; разработана и экспериментально апробирована методика диагностики указанной готовности и модель ее формирования; поданы результаты диагностирующего и формирующего этапов педагогического эксперимента.

В диссертации разработана модель подготовки будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников, которая предполагала комплексную реализацию определенных педагогических условий и включала спецкурс «Основы формирования моральных качеств младших школьников средствами физической культуры». Спецкурс предусматривал: овладение теоретическими знаниями относительно общечеловеческих моральных ценностей, культуры педагогического труда, профессионально-моральной культуры учителя физического воспитания, особенностей формирования моральных качеств младших школьников на уроках физкультуры, проведение практических занятий с использованием активных методов обучения (ролевые и деловые игры, дискуссии, диспуты, решение педагогических ситуаций и моральных дилемм и т.д.), прохождение студентами педагогической практики в начальной школе.

Анализируя полученные данные, мы пришли к выводу, что целенаправленная, специально организованная работа со студентами значительно способствовала повышению уровней готовности будущих учителей физического воспитания к формированию моральных качеств младших школьников во время занятий физической культурой.

Ключевые слова: готовность к формированию моральных качеств младших школьников, мораль, моральная воспитанность, моральные качества, профессионально-моральная культура учителей, педагогические условия формирования готовности будущих учителей физического воспитания.

ANNOTATION

Ignatenko S.A. Training of future teachers of education to forming mental qualities of young schoolchildren. – Manuscript.

The thesis on obtaining a degree of the candidate of Pedagogical science on speciality 13.00.04 – Theory and Methods of professional development. – South Ukrainian State Pedagogical University named after K.D.Ushinsky. – Odessa, 2007.

In the thesis the essence and component structure of the future physical education teacher's readiness to develop moral qualities of junior schoolchildren have first been defined; the concepts of moral development, moral qualities, professional moral culture of a teachers have been specified; the criteria, indices and qualitative characteristics of the levels of above-mentioned readiness have been fixed; the model of the future physical education teachers' skills to form moral qualities of junior schoolchildren has been developed and the pedagogical conditions of its realization has been defined; the diagnostic techniques of the levels of the future physical training teachers' skills to develop moral qualities of junior schoolchildren have been worked out and experimentally proved. The results of the research have been applied when creating and introducing the course "The basics of junior schoolchildren's moral qualities development by means of physical training".

Key words: readiness to form moral qualities of junior schoolchildren, morals, moral development, moral qualities, professional moral culture of a teachers, pedagogical conditions developing the future physical education teachers' readiness.